

І. А. ЛУРІН

І. А. Лурін, начальник Військово-медичного управління Служби безпеки України, доктор медичних наук, професор, генерал-майор медичної служби

Система охорони здоров'я Служби безпеки України: історія, сучасний стан та перспективи розвитку

Здоров'я є найбільшою суспільною та індивідуальною цінністю, важливим інтегральним критерієм соціально-економічного розвитку країни, а також значною мірою визначає стан соціального благополуччя військовослужбовців, працівників, ветеранів Служби безпеки України та членів їх сімей.

Створення відомчої медицини в системі державної безпеки було обумовлено необхідністю виконання низки спеціальних завдань, у тому числі: проведення медичної та психофізіологічної експертизи, здійснення медичного забезпечення оперативно-службової діяльності співробітників.

Відлік своєї історії система охорони здоров'я органів державної безпеки України починає з 15 березня 1946 року коли Верховна Рада СРСР прийняла закон про реорганізацію НКВС у МВС СРСР і союзних республік. У подальшому спільним наказом МВС та МДБ СРСР від 1 липня 1946 року відомчі медичні заклади були порівну розподілені між цими міністерствами [2].

Невеликий двоповерховий будинок цукрозаводчика Терещенка по вулиці Рози Люксембург, 11 (нині – вулиця Липська) у серпні 1946 року був переданий санітарному відділу МДБ при Раді міністрів України, де розташувалася поліклініка, а по

вул. Святошинській – стаціонар на 50 ліжок, які стали основою для створення та подальшого розвитку всієї системи відомчої медицини органів держбезпеки України.

Її першими керівниками були воєнлікар першого рангу Іван Пилипович Головенко і майор медичної служби Іван Андрійович Струєв, які очолювали санітарний відділ МДБ до 1960 року.

Далі, протягом 23-х років, системою охорони здоров'я органів державної безпеки України керував генерал-майор медичної служби Леонід Кирилович Караванов. У той період було розширено мережу і впорядковано діяльність військово-медичних підрозділів регіональних органів держбезпеки, санітарний відділ реформовано у Військово-медичну службу, побудовано будівлі нинішніх центральної поліклініки та центрального госпіталю по вулиці Липській у м. Києві, оновлено діагностичну базу і вдосконалено систему санаторно-курортного лікування.

З набуттям Україною незалежності в СБУ було створено військово-медичну службу, а з 1993 р. – Військово-медичне управління СБУ (далі – ВМУ СБУ) [4].

Від 1983 до 2009 року медуправління очолював доктор медичних наук, про-

фесор Михайло Петрович Захараш, який продовжив розвиток матеріально-технічної бази та вдосконалення лікувально-діагностичного процесу в закладах охорони здоров'я СБУ.

У 2009–2010 роках ВМУ СБУ очолював Анатолій Борисович Бережний, заслужений лікар України, ліквідатор наслідків аварії на ЧАЕС, який віддав 33 роки військовій службі у відомчій медицині і дотепер продовжує плідно працювати на посаді заступника начальника Управління.

Особливою віхою в історії відомчої медицини була участь медиків СБУ в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. З перших днів аварії колектив ВМУ СБУ направив свої зусилля на зменшення медико-біологічних наслідків радіоактивного опромінення, вивчення патофізіологічних аспектів розвитку променевої патології, пошук ефективних методів лікування і профілактики променевих уражень.

Єдність цілей і складність професії об'єднує всі покоління медичних працівників. Дотримання традицій відомчої медицини, надання високоякісної та ефективної медичної допомоги співробітникам, пенсіонерам СБУ та членам їхніх сімей, високий професіоналізм медичного персоналу, душевне ставлення до кожного пацієнта, постійний творчий пошук і висока відповідальність – головні принципи діяльності Військово-медичного управління Служби безпеки України.

Підсумком 66-річного історичного розвитку стало формування цілісної системи охорони здоров'я СБУ у складі: керівного центру в Києві – Військово-медичного управління разом із відокремленими підрозділами – військово-медичними службами в Центральному управлінні та у 23 областях України, Автономній Республіці Крим, у місті Севастополі, лікарнями відновного лікування, а також санаторно-курортними та оздоровчими закладами.

ВМУ СБУ є функціональним підрозділом Центрального управління СБУ, на який покладено функції закладу охорони

здоров'я та надано повноваження з організації та управління охороною здоров'я у системі СБУ.

Сьогодні ВМУ СБУ – це організаційно-методичний центр, що контролює роботу всіх військово-медичних підрозділів СБУ, і разом з тим – сучасний лікувально-профілактичний заклад, який надає в повному обсязі кваліфіковану амбулаторну та стаціонарну медичну допомогу, організовує профілактику та забезпечує реабілітацію хворих із широким спектром захворювань. Розробка стратегії розвитку відомчої військової медицини, підготовка нормативної і методичної документації, організація системи професійного навчання медичних працівників, забезпечення контролю за якістю надання медичної допомоги як у центрі, так і в регіонах – основні завдання, що покладені на ВМУ СБУ.

У 11 профільних відділеннях центрального госпіталю щорічно проходять стаціонарне лікування тисячі хворих.

У червні цього року після капітального ремонту відкрито три відділення хірургічного профілю: відділення загальної та малоінвазивної хірургії, гінекологічне відділення, які оснащені сучасною медичною технікою. Завершується капітальний ремонт частини спеціалізованого відділення та реконструкція першого поверху центрального госпіталю.

Останніми роками в стаціонарі впроваджено сучасні високотехнологічні методики лікування, у т. ч. малоінвазивні: ендоскопічні, лапароскопічні, артроскопічні, урологічні оперативні втручання, які ефективно поєднуються з медикаментозним лікуванням. Це дозволило підвищити інтенсивність лікувально-діагностичного процесу без збільшення ліжкового фонду та виробничих площ. Скоротилися терміни стаціонарного лікування і непрацездатності хворих, удвічі зменшилася госпітальна смертність.

На сьогодні заплановані заходи з удосконалення лікувально-діагностичної бази госпіталю, зокрема придбання таких інноваційних медичних систем, як «наноніж» та іншого сучасного обладнання.

Ще одним важливим структурним підрозділом ВМУ СБУ є центральна поліклініка, де кваліфікована і спеціалізована амбулаторно-поліклінічна допомога надається співробітникам, пенсіонерам СБУ та членам їх сімей досвідченими лікарями 25-ти спеціальностей.

Із метою підвищення доступності поліклінічної допомоги та наближення її до прикріплених контингентів у 2011 році в Оболонському районі міста Києва після капітального ремонту відкрито філію центральної поліклініки, оснащену сучасною медичною апаратурою.

У медичних закладах відомства розроблені і впроваджені цільові медичні програми з профілактики та лікування соціально значущих захворювань, завдяки чому істотно покращилося виявлення хворих на ранніх стадіях із гіпертонічною хворобою та іншою хронічною патологією.

Важливим і новим етапом удосконалення організації та управління охороною здоров'я в СБУ була розробка сучасної концепції розвитку відомчої медицини, яка передбачає підвищення якості та збільшення тривалості життя, продовження професійного довголіття співробітників за рахунок проведення профілактичних заходів.

Попередження хвороб як найбільш раціональний у соціальному, медичному й економічному плані метод боротьби із захворюваннями базується насамперед на диспансеризації, вдосконаленню якої в системі охорони здоров'я СБУ приділяється найбільша увага.

Необхідно відзначити, що система диспансеризації за ефективністю організації, діапазоном лікувально-діагностичних методик, повнотою і рівнем обстеження пацієнтів, а також наступністю між діагностичними та лікувальними службами є однією з кращих в Україні.

Поглибленими медичними обстеженнями щорічно охоплюються практично всі військовослужбовці. Налагоджено роботу щодо їх проведення безпосередньо в підрозділах за місцем дислокації, що дозволяє підвищити доступність профілактичної допомоги.

Для забезпечення раннього виявлення онкологічних, серцево-судинних захворювань широко впроваджуються сучасні скринінгові методики. Для планування цілеспрямованих профілактичних заходів за результатами диспансеризації вивчається поширеність факторів ризику основних захворювань.

Однією з умов ефективної профілактичної роботи є наявність потужної діагностичної бази. У 2011 році у ВМУ СБУ відкрито відділення комп'ютерної томографії та магнітно-резонансної діагностики, яке оснащене сучасним і єдиним в Україні 3-тесловим магнітно-резонансним томографом концерну Toshiba. Наявність обладнання такого класу дозволила значно поліпшити діагностику захворювань на ранніх стадіях, у тому числі онкологічних, відповідно до вимог сучасних національних і світових стандартів.

Єдина в Україні універсальна цифрова рентгенівська система японської компанії «Shimadzu» з онлайн-контролем параметрів функціонування, при мінімальному променевому навантаженні в комфортних для пацієнта умовах забезпечує високоякісну рентгенологічну діагностику широкого спектра захворювань. Функція томосинтезу дає можливість досліджувати кісткову систему і щільні утворення м'яких тканин без проведення комп'ютерної томографії.

Крім того, завдяки наявності нової відеоендоскопічної апаратури у ВМУ СБУ продовжується впровадження нетравматичних методів дослідження жовчовивідних проток, підшлункової залози та інших органів шлунково-кишкового тракту.

Важливе місце в цілісній системі медичного забезпечення відводиться реабілітації. Відомчі лікарні відновного лікування, розташовані в курортних зонах Київщини, забезпечують лікування хворих терапевтичного, кардіологічного, неврологічного профілю, а також психологічну реабілітацію прикріплених контингентів із застосуванням природних лікувальних факторів у

поєднанні з медикаментозним, фізіотерапевтичним та іншими методами лікування.

Серед кращих оздоровниць України перлинами є санаторно-курортні заклади СБУ. Санаторій «Чорномор'я» розташований у районі паркової зони Лівадійського палацу в 200-х метрах від берега моря. Затишок, комфортні умови проживання, високий рівень спеціалізованого лікування щорічно привертають увагу великої кількості відпочиваючих. Санаторій має сучасну лікувально-оздоровчу базу для профілактики і лікування захворювань органів дихання нетуберкульозної етіології, серцево-судинної, нервової систем, захворювань опорно-рухового апарату. За результатами незалежного рейтингу споживачів, який щорічно проводить Асоціація курортів Криму, протягом останніх трьох років цей санаторій був визнаний «Кращим санаторієм курорту Ялта».

Здравниця «Трускавець» – сучасний оздоровчий центр, розташований поруч із міським парком і бюветом мінеральних вод. Санаторій спеціалізується на лікуванні захворювань органів травлення, сечостатевої системи, порушення обміну речовин. У ньому використовується широкий спектр медичних процедур та бальнеотерапії. Контроль результатів лікування здійснюється за допомогою сучасних методів діагностики.

Також у СБУ функціонують санаторії «Одеса», «Євпаторія», оздоровчий комплекс «Парус» (м. Саки), оздоровчий табір «Маяк» (м. Бердянськ), два дитячих оздоровчих табори – «Вогник» (м. Євпаторія) та «Лісовий» (смт Ворзель).

Збереження здоров'я військовослужбовців, підтримання їх високої боєздатності при виконанні службових завдань, відновлення функціонального стану та реабілітація – пріоритетні теми наукових робіт, які проводилися і проводяться співробітниками ВМУ СБУ. Особливе місце в науковій діяльності займає комплекс досліджень, початий у 1986 році у зв'язку з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Значна кількість науково-дослідних робіт, які проводилися спільно з Міністерством надзвичайних ситуацій України та провідними науково-дослідними установами, присвячені дослідженням впливу радіації на стан здоров'я співробітників держбезпеки.

Добрих результатів досягли хірурги ВМУ СБУ, які одні з перших у світі здійснили наукові дослідження і впровадили електрозварювальні технології в хірургічну практику. Тривають наукові дослідження з вивчення особливостей формування, клінічного перебігу, профілактики та лікування гіпертонічної хвороби у військовослужбовців, удосконалення методів санаторно-курортного лікування та реабілітації.

Корисного досвіду фахівці ВМУ СБУ набули в ході медичного забезпечення військовослужбовців спецслужби під час проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу «Євро-2012». У рамках підготовки до чемпіонату було активізовано роботу з навчання співробітників прийомів надання першої медичної допомоги, вжито низку організаційних заходів щодо посилення взаємодії з медичними підрозділами усіх силових відомств. Медики СБУ взяли участь у кількох міжвідомчих навчаннях з відпрацювання медичних заходів під час проведення спецоперацій та ліквідації наслідків техногенних катастроф.

Одночасно з організацією медичного забезпечення прикріплених контингентів у медуправлінні велика увага приділяється заходам соціальної спрямованості.

З 2010 року в СБУ започатковано проведення днів донорства на базі Національної дитячої клінічної лікарні «Охматдит». За цей період кров для хворих дітей здали сотні співробітників.

Шануючи світлі традиції нашого народу, медики з великою повагою ставляться до ветеранів Великої Вітчизняної війни та органів державної безпеки, ліквідаторів аварії на ЧАЕС. Велика увага приділяється забезпеченню їх товарами медичного призначення. Щорічно практично всі ветерани війни охоп-

люються поглибленими медичними оглядами, значна частина отримує стаціонарне лікування, забезпечується санаторно-курортними путівками та оздоровлюється в лікарнях відновного лікування.

Ведеться активна співпраця з громадськими ветеранськими організаціями, які беруть участь в ідейно-патріотичному вихованні співробітників ВМУ СБУ та зміцненні традицій спецслужби і відомчої медицини.

ВМУ СБУ підпорядковано вісім відомчих дошкільних навчальних закладів. У вересні 2011 року в Оболонському районі міста Києва відкрився новий дитячий садок «Квітка Оболоні», оснащений усім необхідним для гармонійного виховання наших дітей.

Важливим напрямом роботи є міжнародне співробітництво. Взаємодія військово-медичних підрозділів СБУ та органів державної безпеки країн СНД, у тому числі Російської Федерації, в ділянці медичного забезпечення прикріплених контингентів сьогодні здійснюється в рамках відповідних договорів про співпрацю та взаємодію і є одним із пріоритетних напрямів.

Керівництво держави визначає як пріоритетне завдання підвищення рівня соціальних стандартів життя населення України, зокрема покращення якості надання медичної допомоги шляхом реформування галузі охорони здоров'я.

Із метою підвищення доступності медичної допомоги населенню України Програмою економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» передбачено проведення реформи галузі охорони здоров'я як системи з безліччю складових і детермінант здоров'я, які охоплюють усі сфери суспільного життя.

Виходячи з цього, Концепцією загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» передбачено комплексний підхід до реформування вітчизняної медицини з включенням у програму всіх секторів соціально-економічної діяльності, що впливають на збереження і зміцнення здоров'я.

Військово-медична служба СБУ також бере активну участь у загальнодержавних проектах реформування галузі з урахуванням специфіки надання медичної допомоги відомчими закладами охорони здоров'я [1].

Згідно з основними положеннями цих державних документів стосовно завдань відомчої медицини фахівцями ВМУ СБУ була розроблена стратегія подальшого поліпшення здоров'я прикріплених контингентів, викладена в Програмі розвитку системи охорони здоров'я Служби безпеки України на 2012–2016 роки [3].

Основними стратегічними напрямами розвитку системи охорони здоров'я СБУ є:

- 1) посилення профілактичного напрямку в роботі шляхом пріоритетного розвитку амбулаторно-поліклінічної ланки;
- 2) модернізація матеріально-технічної бази, зокрема, оснащення відомчих закладів охорони здоров'я сучасним медичним діагностичним обладнанням;
- 3) упровадження в лікувально-діагностичний процес новітніх медичних технологій, насамперед – малотравматичних.

Реалізація запланованих заходів дозволить забезпечити перехід системи охорони здоров'я СБУ на новий якісний рівень, підвищити ефективність медичного забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів та суттєво покращити якість надання медичної допомоги прикріпленим контингентам.

Список літератури

1. Концепція розвитку системи охорони здоров'я Служби безпеки України на 2012–2016 роки. – Київ, 2011. – 5 с.
2. Організація і розвиток системи медичного забезпечення органів державної безпеки України/ І. А. Лурін, В. О. Волошин, Г. І. Тітов [та ін.] – Дніпропетровськ : Пороги, 2011. – 252 с.

3. Програма розвитку системи охорони здоров'я Служби безпеки України на 2012–2016 роки : Наказ ЦУ СБУ від 19.04.2012 № 146. – К., 2012. – 28 с.
4. Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності; за ред. О. Власенко. – К. : Літера-Графік, 1997. – 191 с.

Резюме

Summary

Система охорони здоров'я Служби безпеки України: історія, сучасний стан та перспективи розвитку

I. A. Лурін

У статті розглянуто історичні аспекти створення системи охорони здоров'я Служби безпеки України, її сучасний стан та визначено пріоритетні напрями подальшого розвитку. Проведений ретроспективний аналіз основних етапів становлення військово-медичної служби органів державної безпеки України з 1946 року дотепер. Наведено дані щодо сучасного стану системи охорони здоров'я Служби безпеки України, розглянуто її складові. Висвітлено провідну роль Військово-медичного управління СБУ як керівного, організаційно-методологічного центру та сучасного лікувально-профілактичного закладу. Розглянуто практичні аспекти роботи структурних та відокремлених підрозділів Військово-медичного управління, санаторно-курортних закладів Служби безпеки України. Визначено основні напрями подальшого удосконалення організації та управління відомчою охороною здоров'я відповідно до Концепції та Програми розвитку системи охорони здоров'я Служби безпеки України на 2012–2016 роки.

Ключові слова: система охорони здоров'я, Служба безпеки України, історія, відомча медицина, медичне забезпечення.

Healthcare System of the Security Service of Ukraine – History, Current Status and Prospects

I. A. Lurin

This article discusses historical aspects of the healthcare system of the Security Service of Ukraine, current state thereof, and identifies priority areas for further development. A retrospective analysis was conducted of the main phases of formation of military medical service of the state security authorities of Ukraine since 1946 till present. The author tells about the current state of the healthcare system of the Security Service of Ukraine and components thereof. The article describes the leading role of the Military Medical Department of the Security Service of Ukraine as a managing organizational and methodological centre and a modern treatment and prevention facility. It also touches practical aspects of the structural and separate units of the Military Medical Department, resorts of the Ukrainian Security Service. The article reveals priority directions of further development of the organization and management of the departmental healthcare system according to the concept and program of development of the healthcare system of the Security Service of Ukraine for 2012-2016.

Key words: healthcare system, the Security Service of Ukraine, history, departmental medicine, medical support.

Система здравоохранения Службы безопасности Украины: история, современное состояние и перспективы развития

И. А. Лурин

В статье рассмотрены исторические аспекты создания системы здравоохранения Службы безопасности Украины, современное состояние и определены приоритетные направления дальнейшего развития. Проведен ретроспективный анализ основных этапов становления военно-медицинской службы органов государственной безопасности Украины с 1946 года по настоящее время. Приведены данные о современном состоянии системы здравоохранения СБУ, рассмотрены ее составляющие. Освещена ведущая роль Военно-медицинского управления Службы безопасности Украины как руководящего, организационно-методологического центра и современного лечебно-профилактического учреждения. Рассмотрены практические аспекты работы структурных и обособленных подразделений Военно-медицинского управления, санаторно-курортных учреждений Службы безопасности Украины. Определены основные направления дальнейшего совершенствования организации и управления ведомственным здравоохранением согласно концепции и Программе развития системы здравоохранения Службы безопасности Украины на 2012–2016 годы.

Ключевые слова: система здравоохранения, Служба безопасности Украины, история, ведомственная медицина, медицинское обеспечение